

BEDENSEL CEZALANDIRMA BİLGİ NOTU

2018

Hazırlayan: Elif Kars

Çocuğa Karşı Şiddeti Önlemek için Ortaklık Ağı
Uluslararası Çocuk Merkezi,
Bilkent Üniversitesi, Merkez Kampüs, Kütüphane Binası, 06800 Bilkent / Ankara
Tel: +90 312 290 23 66 - Faks: +90 312 266 46 78
e-mail: bilgi@cocugasiddetionluyoruz.net

Bu yayın, Avrupa Birliğı tarafından finanse edilen ve Uluslararası Çocuk Merkezi tarafından UNICEF'in teknik desteğı ile uygulanan "Batı Balkanlar ve Türkiye'de Çocukların Şiddetten Korunması ve Engelli Çocukların Sosyal İçerilmesinin Desteklenmesi" projesi kapsamında üretilmiştir.

Bu yayının içeriğı yazarın sorumluluğundadır ve hiçbir şekilde Avrupa Birliğı ve / veya Proje ortaklarının görüşlerini yansıtmak için alınamaz.

Kısaltmalar

AIHM:	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AIHS:	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
ASHK:	Avrupa Sosyal Haklar Komitesi
BMÇHK:	Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi
BMÇHS:	Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme
TCK:	Türk Ceza Kanunu

İçindekiler

Giriş	1
Bedensel Cezalandırma Nedir?	2
Bedensel Cezalandırmaya İlişkin Uluslararası Sözleşme ve Kararlar	3
Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (BMÇHS)	3
Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Avrupa Konseyi Kararları	5
Avrupa Sosyal Şartı.....	8
Dünyadan Bedensel Cezalandırma Uygulamaları ile	
Önleme ve Koruma Çalışmaları	9
Türkiye’de Bedensel Cezalandırma	12
Sonuç	19

Giriş

Türkiye’de “bedensel ceza” kavramı, çoğu zaman şiddetin bir türü olarak anlaşılmamaktadır ve kanıksanmış bir şiddet türüdür. Kanıksanmış olması nedeniyle günlük hayatta olağan kabul edilen ve yaygın olarak başvuru alan bedensel cezalandırmanın bir tür fiziksel şiddet olduğu ve yanlış bir uygulama olduğu dahi bilinmemektedir. Dolayısıyla, bir yandan bedensel cezayı kavramsallaştırmak ve kabul edilemez olduğundan hareketle bununla mücadele etmek gerekirken öte yandan bedensel cezalandırmanın yasal düzenlemeler aracılığıyla net bir biçimde yasaklanması gerekmektedir.

Bu kapsamda, bedensel cezalandırmanın tam olarak anlaşılabilmesi ve bu konuda farkındalığın arttırılabilmesi amacıyla, uluslararası ve ulusal mevzuat, yargı kararları ve uygulamaları içerecek şekilde bu bilgi notu hazırlanmıştır.

Bedensel Cezalandırma Nedir?

Bedensel cezalandırma, kişiye fiziksel acı çektirmeye yönelik her türlü eylemdir. Şiddet türleri içinde oldukça yaygın olan bedensel cezaya, kişinin onaylanmayan bir davranışı tekrarlamaması için veya istenilen bir eylemi yerine getirmemesi nedeniyle başvurulmaktadır. Hâlbuki bir bireye; kanuna, hukuka ya da kanıksanmış toplum kurallarına aykırı davranışından dolayı yaptırım uygulanması ceza hukukunun alanına girmektedir ve modern ceza hukuku anlayışı vücuda acı çektirerek cezalandırmayı yasaklamıştır. Suç işleyen bireye fiziksel acı çektirerek ceza verme anlayışı 18. yüzyılda hümanist akımın etkileriyle yerini bireyin özgürlük hakkının elinden alınması yöntemine bırakmıştır. Amaç kişiyi yaptığı eylemin sonuçlarını düşünmeye sevk ederek pişman olmasını sağlamak ve bu yolla ıslah etmektir.¹

Bireyin yaptığı eylemden dolayı bedensel olarak cezalandırılmasının ıslah edici niteliği yoktur. Yapmamaları gereken bir şeyi yapmaları ya da yapmaları gereken bir şeyi yapmamaları nedeniyle “söz dinletebilmek” için fiziksel acı çektirmenin, özellikle çocuklar üzerinde öğretici bir etkisi olmadığı da artık bilinen bir gerçektir. Fiziksel cezanın her biçimi aşağılayıcı ve zalimane uygulamalardır. Çocuklar açısından yetişkinlerin sıklıkla düştüğü bir hata ise, çocuğun idrak kuvvetinin yetişkinlerinki kadar gelişmemiş olduğunu unutmaktır. Çocuk, çoğu zaman eylemleri ile bunun sonuçları arasındaki bağı kurabilecek muhakeme gücü olmadığından neden “cezalandırıldığını” da anlamayacaktır.

Bedensel ceza, bireye fiziki acı veren her türlü davranışı kapsar; kulak çekmek, tokat atmak, saç çekmek, aç/susuz bırakmak, ısırmak, ağzına biber sürmek, kemerle dövmek, sarsmak, çimdiklemek hatta zorla çalıştırmak bile bu kapsamda değerlendirilebilir. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi’ne göre bedensel ceza, “fiziksel bir gücün kullanıldığı ve ne kadar hafif olursa olsun çocuğa acı verme veya çocukta rahatsızlık yaratma amacını taşıyan her tür ceza”²’dir.

Bedensel cezanın başka bir tanımı da “Çocuğun davranışını düzeltmek, kontrol etmek amacıyla veya incitmek niyetiyle değil, acı hissetmesine neden olmak niyetiyle çocuğa fiziksel güç kullanmak”tır.

Bu noktada bedensel ceza ile fiziksel istismar arasındaki fark üzerinde durmak gerekir. Çocuğun bedenine yönelik fiziksel bir acı çektireceği tehdidinde bulunan ebeveyn, bu şiddeti uygular ve sonucunda çocuk yaralanır veya incirirse (bu eylemin etkisi geçici hafif kızarıklıktan öteye geçmiş veya 24 saat süren bir iz bırakmışsa³) bu artık

1 Nesrin KALE, *Çocuk ve Ceza Olgusuna Felsefi Bir Yorum*, s. 49-58

(<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/490/5753.pdf>)

2 Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi’nin Çocuk Haklarına dair Sözleşme’ye ilişkin Genel Yorumları No.8 2006, (www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/GC8_en.doc)

3 Fiziksel Ceza ve Çocuk Üzerine Etkileri, Figen ŞAHİN DAĞLI

fiziksel istismar olarak değerlendirilmektedir. Sürekli ya da uzun süre bedensel ceza uygulanması çocukta psikolojik bir hasara sebep olursa bu durum da çocuk istismarı olarak kabul edilmektedir.⁴

Çocuklara aile içinde ve okul gibi farklı ortamlarda uygulanan bedensel cezalandırmanın ortadan kaldırılması için birçok neden bulunmaktadır. Bunlar arasında şu nedenler sayılabilir:

- Çocuğun fiziksel dokunulmazlığı, insanlık onuru ve yasa gereği korunma hakkı bulunmaktadır. Bedensel cezalandırma bu hakların ihlali anlamına geldiği gibi, birçok durumda çocuğun eğitim, gelişme ve hayatta kalma hakkını tehlikeye düşürebilir.
- Bedensel cezalandırma çocuklara fiziksel ve psikolojik açıdan ciddi zarar verebilir.
- Bedensel cezalandırma çocuklarda, anlaşmazlıkların çözümünde ve insanlara istenilen bir şeyi yaptırmada şiddetin kabul edilebilir ve uygun bir yol olduğu algısını oluşturur.
- Bedensel cezalandırma disiplin sağlamada etkisizdir. Çocukları eğitmede, düzeltmede veya disiplin altına almada, çocuğun gelişimi açısından daha iyi sonuçlar veren, karşılıklı güven ve saygıya dayalı ilişkiler kurulmasına katkıda bulunan pozitif yollar bulunmaktadır.
- Bedensel cezalandırma meşru sayılırsa çocukları korumak da güçleşir – böylece çocuklara yönelik şiddetin kimi biçimlerinin veya düzeylerinin kabul edilebilir olduğu algısı oluşur.⁵

Bedensel Cezalandırmaya İlişkin Uluslararası Sözleşme ve Kararlar

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (BMÇHS)⁶

Türkiye, BMÇHS'yi 1990'da imzalamış, 1995'te de onaylamıştır. Çocuğun şiddetten korunması ile ilgili düzenlemeler bakımından özellikle 19, 34 ve 37. maddeler, eğitim hakkını düzenleyen 28. maddesi (özellikle okullarda disiplin anlayışının insan onuruna yaraşır şekilde olması gerektiğini düzenleyen 2.fıkra) ile Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi'nin (BMÇHK) 8 ve 13 No'lu Genel Yorumları önemlidir:

4 Asude BİLGİN, Aile İçi Bedensel Cezaya İlişkin Bir Çalışma s.32 (dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/154/5602.pdf)

5 Avrupa Konseyi, Çocuklara Yönelik Fiziksel Ceza Uygulamasının Ortadan Kaldırılması, Aralık 2007, (www.cocugasiddetionluyoruz.net/wp-content/uploads/CorporalPunishmentTurcQ-R-final-revised-r.pdf)

6 Çocuk Haklarında Dair Sözleşme (www.unicef.org/turkey/crc/_cr23c.html)

- Çocuğun şiddetin her türünden masun olma hakkını tanıyan BMÇHS'nin 19. maddesi, çocuğun bakımından sorumlu kişiler tarafından uygulanabilecek tüm şiddet türleri açısından Devlet'in koruma ve önleme yükümlülüğünü hatırlatmaktadır:

1. Bu Sözleşme'ye Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının ya da onlardan yalnızca birinin, yasal vasi veya vasilerinin ya da bakımını üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya suistimale, ihmal ya da ihmalkâr muameleye, ırza geçme dahil her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için; yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemleri alırlar.

2. Bu tür koruyucu önlemler; burada tanımlanmış olan çocuklara kötü muamele olaylarının önlenmesi, belirlenmesi, bildirilmesi, yetkili makama havale edilmesi, soruşturulması, tedavisi ve izlenmesi için gerekli başkaca yöntemleri ve uygun olduğu takdirde adliyenin işe el koyması olduğu kadar durumun gereklerine göre çocuğa ve onun bakımını üstlenen kişilere, gereken desteği sağlamak amacı ile sosyal programların düzenlenmesi için etkin usulleri de içermelidir.

BMÇHS'nin eğitim hakkı ile ilgili 28/2. maddesi, disiplin ve çocuk onuru arasındaki dengenin altını çizmektedir:

2. Taraf Devletler, okul disiplininin çocuğun insan olarak taşıdığı saygınlıkla bağdaşır biçimde ve bu Sözleşme'ye uygun olarak yürütülmesinin sağlanması amacıyla gerekli olan tüm önlemleri alırlar.

İşkence veya zalimane, insanlık dışı ve küçük düşürücü diğer davranışlardan ve cezalardan korunma hakkı BMÇHS'nin 37. maddesinde anılmaktadır:

Hiçbir çocuk, işkence veya diğer zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ve cezaya tâbi tutulmayacaktır. [...]

Anlaşılabacağı üzere çocuğun şiddetin her türünden korunması, çocuğa bahsedilen bir lütuf değil, çocuğun hakkıdır.

BMÇHS maddelerinin yanı sıra BMÇHK'nın "Çocukların Fiziksel Cezalardan veya Cezalandırmanın Zalimce veya Aşağılayıcı Diğer Biçimlerinden Korunma Hakkı" başlıklı Genel Yorumu da önemli bir referans belgesidir.⁷

7 Uluslararası Çocuk Merkezi, BM Çocuk Hakları Komitesi'nin Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye İlişkin Genel Yorumları, 2006-2008
(www.cocukhaklarizleme.org/wp-content/uploads/BM-CHK-Genel-Yorumlar-2006-2008.pdf)

Söz konusu Genel Yorum'da, Sözleşme'nin şiddetin her türünden masun olma hakkını düzenleyen 19. maddesi, eğitim hakkını düzenleyen 28. maddesi ve işkence ve özgürlükten yoksun bırakmaya karşı korunma hakkını düzenleyen 37. maddesi ele alınmıştır. BMÇHK burada, her tür fiziksel cezanın, aile içindekiler de dâhil olmak üzere, yasaklanması gerektiğini, fiziksel cezayı haklı gösterici "makul ölçü" veya "ılımlı" savunusunun yapılamayacağını belirtmektedir.

Fiziksel ceza yasağının uygulanması bağlamında Genel Yorum, ceza kanunu ve medeni kanunlarda gerekli düzenlemelerin yapılması gerektiğini belirtmektedir. Ancak ana-babanın veya çocuğun bakımından sorumlu kimsenin uyguladığı her fiziksel ceza ebeveynlere karşı bir kovuşturma sürecine dönüşmemelidir. Yasal düzenlemenin öncelikli amacı "önleme" olmalıdır. Çocuğun üstün yararı ilkesi gereği ana- babanın kovuşturulması çocuğun ikincil mağduriyetine ve daha çok etkilenmesine sebep olacaksa –ki çoğu zaman böyledir, ana baba hakkında kovuşturma başlatılması yoluna gidilmemelidir. Ancak çocuğun daha büyük zarar görme riski varsa ve üstün yararı bunu gerektiriyorsa kovuşturma başlatılmalıdır.⁸

Komite ayrıca, devletlerin; ana-babalar, çocuğun bakımından sorumlu kimseler, öğretmenler ve aileler ve çocuklarla çalışmalar yapan diğer görevliler arasında pozitif, şiddetten arınmış ilişki biçimleri geliştirilmesini ve bu alanda eğitim almalarını sağlaması gerektiğini savunur.⁹

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Avrupa Konseyi Kararları

Türkiye'nin bedensel cezalandırma ile mücadeledeki uluslararası yükümlülüklerini gösteren bir başka kaynak ise Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihatlarıdır. Aşağıdaki davalarda "makul dayak", "eğitim hakkı kapsamında okulda disiplin", "bedensel ceza tehdidi" gibi kavramlar hakkında Mahkeme tarafından yapılan değerlendirmelere yer verilmiştir.

A./Birleşik Krallık, 1998:

"Zor bir çocuk olduğu ve aile içi ve okul disiplin kurallarına uymadığı" gerekçesi ile üvey babası tarafından bedensel ceza uygulanan bir çocuğun, devletin kendisini kötü muameleden korumadığı gerekçesi ile Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na (Komisyon) başvurması ile başlayan bu davada, Komisyon Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin

8 Uluslararası Çocuk Merkezi, BM Çocuk Hakları Komitesi'nin Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye İlişkin Genel Yorumları, Bölüm 8-7,8-8, 2006-2008

(www.cocukhaklarizleme.org/wp-content/uploads/BM-CHK-Genel-Yorumlar-2006-2008.pdf)

9 Uluslararası Çocuk Merkezi, BM Çocuk Hakları Komitesi'nin Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye İlişkin Genel Yorumları, Bölüm 8-9, 2006-2008

(www.cocukhaklarizleme.org/wp-content/uploads/BM-CHK-Genel-Yorumlar-2006-2008.pdf)

(AİHS) 3. maddesinin (işkence yasağı)¹⁰ ihlal edildiği görüşüne¹¹ oy birliği ile varmıştır.¹² Birleşik Krallık Hükümeti, Komisyon'un görüşünü kabul etmiş ancak kararı, "bedensel cezalandırmaya ilişkin genel hükümlerde bulunulmaması ve her somut olayın kendi içinde değerlendirilmesi gerektiğinden" hareketle, A. ise AİHS'in 3. ve 8. maddelerinin ihlal edildiği kararının verilmesi ve "ulusal yasaların çocuğa karşı şiddete doğrudan ya da dolaylı olarak göz yummasının engellenmesi" gerektiğinden hareketle AİHM'ye taşımıştır. AİHM, bu süreçte, uyguladığı genel yaklaşıma paralel olarak her somut olayın kendi içerisinde incelenmesi gerektiği vurgulamış, üvey babası tarafından bedensel ceza uygulanan bir çocuğa yapılan muameleyi, "makul dayak" kavramı üzerinden de tartışmış ve Komisyona benzer bir şekilde, AİHS'in 3. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

A./Birleşik Krallık kararında, hem Komisyon'un hem de AİHM'in Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye (BMÇHS) yapmış olduğu atıflar dikkat çekicidir. Komisyon raporunda BMÇHS'nin 19.¹³ maddesine (çocuğun şiddetten masun olma hakkı), AİHM ise 19. ve 37.¹⁴ maddelere değinmiştir.¹⁵

Costello-Roberts / Birleşik Krallık, 1993

Başka bir davada AİHM, okul müdürü tarafından disiplin kurallarını ihlal ettiği gerekçesiyle 7 yaşındaki bir çocuğa kıyafetleri üzerinden lastik tabanlı bir terlik/ayakkabı ile kalçasına üç defa vurulmak suretiyle uygulanan bedensel cezanın AİHS'in 3 (işkence yasağı) ve 8. (özel ve aile hayatına saygı)¹⁶ maddelerini ihlal edip etmediği noktasında inceleme yapmıştır.

10 AİHS 3. madde: Hiç kimse işkenceye veya insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezaya tabi tutulamaz. (www.echr.coe.int/Documents/Convention_TUR.pdf)

11 Komisyon üyesi J. Loucaides'in rapora eklenen "Ayrıık Gereççeli Görüş"ü ise; "doğrudan şiddet derecesine artık ayrıca bakmaya gerek kalmaksızın" ve "doğrudan kendi niteliği icabı" çocuğa yönelik şiddetin kabul edilemez olduğu vurgusu yapması nedeniyle ayrıca dikkate değerdir (Kaynak: Ulusalüstü İnsan Hakları Hukuku Işığında Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Madde 3/İşkence Yasağı) Analizi, Prof. Dr. Mehmet Semih GEMALMAZ,Ankara,Ankara Barosu Yayınları,2006 s.133-135)

12 A v. Birleşik Krallık,1978, Başvuru No: 25599/94, (https://hudoc.echr.coe.int/eng/#_ftn3)

13 BMÇHS 19. madde: 1.Bu Sözleşme'ye Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının ya da onlardan yalnızca birinin, yasal vasi veya vasilerinin ya da bakımını üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya suistimale, ihmâl ya da ihmalkâr muamele, ırza geçme dâhil her türlü istismar ve kötü muameleyle karşı korunması için; yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemleri alırlar.

2. Bu tür koruyucu önlemler; burada tanımlanmış olan çocuklara kötü muamele olaylarının önlenmesi, belirlenmesi, bildirilmesi, yetkili makama havale edilmesi, soruşturulması, tedavisi ve izlenmesi için gerekli başkaca yöntemleri ve uygun olduğu takdirde adliyenin işe el koyması olduğu kadar durumun gereklerine göre çocuğa ve onun bakımını üstlenen kişilere, gereken desteği sağlamak amacı ile sosyal programların düzenlenmesi için etkin usulleri de içermelidir.

14 BMÇHS 37. madde: Taraf Devletler aşağıdaki hususları sağlarlar:

a. Hiçbir çocuk, işkence veya diğer zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ve cezaya tâbi tutulmayacaktır. On sekiz yaşından küçük olanlara, işledikleri suçlar nedeniyle idam cezası verilemeyeceği gibi salıverilme koşulu bulunmayan ömür boyu hapis cezası da verilmeyecektir.

15 Çocuklara Yönelik Fiziksel Ceza Uygulamasının Ortadan Kaldırılması Sorular Ve Yanıtlar s.14, (www.cocugasiddetionluyoruz.net/wp-content/uploads/CorporalPunishmentTurcQ-R-final-revised-r.pdf)

16 AİHS 8. madde: 1. Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve yazışmasına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.

2. Bu hakkın kullanılmasına bir kamu makamının müdahalesi, ancak müdahalenin yasayla öngörülmüş ve demokratik bir toplumda ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli bir tedbir olması durumunda söz konusu olabilir. (www.echr.coe.int/Documents/Convention_TUR.pdf)

Mahkeme burada "eğitim hakkı" kapsamında "okulda disiplin" konusunu irdelemiş, bir cezanın 3. madde kapsamında değerlendirilebilmesi için belli bir şiddet seviyesine ulaşmış olması ve cezanın doğasında olan olağan küçük düşürme sınırını aşması gerektiğinden bahisle 3. maddenin; söz konusu bedensel cezanın kişinin maddi ve manevi bütünlüğüne yönelik olumsuz etki yaratmadığından, dolayısıyla özel hayatın ihlal edilmediği görüşüyle de 8.maddenin ihlal edilmediğine karar vermiştir.¹⁷

Campbell ve Cosans / Birleşik Krallık, 1982

Bedensel cezanın disiplin cezası yöntemi olarak uygulandığı iddiasıyla, bir okulda, eğitim gören iki çocuğun ebeveynleri tarafından AİHS'in 3. maddesinin ve 1 No'lu Ek Protokol'ün 2. maddesinin (eğitim hakkı)¹⁸ ihlal edildiğinden bahisle AİHM'ye başvuru yapılmıştır. Başvuruya konu olan vakada çocuklar bedensel cezaya maruz kalmamışlardır; fakat maruz kalma riski oldukları belirtilmiştir. Mahkeme, bedensel cezanın okullarda disiplin cezası yöntemi olarak kullanılması tehdidinin 3. madde kapsamında değerlendirilemeyeceğine karar vermiştir.

1 No'lu Ek Protokol'ün 2. maddesi çerçevesinde ise, ebeveynlerin bedensel ceza uygulamasını kabul etmemeleri sebebiyle çocuklarının üç buçuk ay boyunca okuldan uzaklaştırılmasının eğitim hakkına erişimin ihlali yönünden bir inceleme yapılmıştır. Mahkeme, anne-babanın bedensel ceza uygulamasına karşı çıkmasının "felsefi inanç" olarak nitelendirilebileceğini belirtmiş, bu nedenle davalı devletin, anne babanın felsefi inançlarına saygı göstermemesi nedeniyle çocuğun eğitime erişimini engellenmesini, her iki başvurucu için de bu maddenin ihlali olarak değerlendirmiştir.¹⁹

Tyrer / Birleşik Krallık, 1978

Okulundaki başka bir öğrenciye fiziksel şiddet uyguladığından bahisle yargılandığı mahkeme tarafından üç sopa cezasına çarptırılan çocuğun cezasının iki polisin çocuğun kollarından tutması ve üçüncü polisin sopa ile çıplak kaba etine vurması suretiyle infaz edildiği olayda, Mahkeme, AİHS'in 3. maddesi kapsamında aşağılayıcı muamelenin varlığını tespit etmiştir. Mahkeme, yerel mahkeme tarafından verilmiş ve polis eliyle uygulanmış kurumsal bir şiddetin mevcudiyetini tespit etmiştir.²⁰

17 Costello-Roberts / Birleşik Krallık, 1993, Başvuru No: 13134/87

(www.cocukgozlemevi.org/aihm-davalari/costello-roberts-birlesik-krallik)

18 AİHS Ek 1 nolu protokol 2. madde: Hiç kimse eğitim hakkından yoksun bırakılamaz. Devlet, eğitim ve öğretim alanında yükleneyeceği görevlerin yerine getirilmesinde, ana ve babanın bu eğitimin kendi dini ve felsefi inançlarına göre yapılmasını sağlama haklarına saygı gösterir.

19 Campbell ve Cosans Birleşik Krallık, 1982, Başvuru No: 7511/76

(www.cocukgozlemevi.org/aihm-davalari/campbell-ve-cosans-birlesik-krallik)

20 Tyrer v. Birleşik Krallık, 1978, Başvuru No: 5856/72 (www.cocukgozlemevi.org/aihm-davalari/tyrer-birlesik-krallik)

Avrupa Sosyal Şartı²¹

Avrupa Sosyal Şartı (Avrupa Sosyal Haklar Sözleşmesi), Avrupa Konseyi tarafından sosyal ve ekonomik hakların koruma altına alındığı uluslararası sözleşme olup Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni tamamlayıcı niteliktedir. Avrupa Sosyal Şartı 1961'de imzaya açılmış, Türkiye tarafından 1989'da imzalanmıştır. Avrupa Sosyal Şartı'na yeni haklar eklenerek Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı (Şart) oluşturulmuştur. Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı 3 Mayıs 1996 tarihinde imzaya açılmış, Türkiye tarafından 6 Ekim 2004 tarihinde imzalanmıştır. Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı ise 1 Ağustos 2007 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bununla birlikte, Türkiye Şart'ın tamamını kabul etmiş değildir. Türkiye'nin kabul ettiği maddeler: II. bölümünün 1. maddesi, 2. maddenin 1, 2, 4, 5, 6 ve 7. fıkraları, 3. madde, 4. maddenin 2, 3, 4 ve 5. fıkraları, 7. ilâ 31. maddeleridir.²²

Şart'ın bedensel cezaya ilişkin değerlendirilebilecek düzenlemeleri şunlardır:

I. Bölüm 7. madde: Çocuklar ve gençler, uğrayacakları bedensel ve manevi tehlikelere karşı özel korunma hakkına sahiptir.

I. Bölüm 17. madde: Çocuklar ve gençler uygun sosyal, hukuksal ve ekonomik korunma hakkına sahiptir.

II. Bölüm 7/10. madde: Çocukların ve gençlerin özellikle doğrudan veya dolaylı olarak işlerinden doğan tehlikeler başta olmak üzere, uğradıkları bedensel ve manevi tehlikelere karşı özel olarak korunmalarını sağlamayı; taahhüt ederler. (Türkiye bu fıkrayı onaylamamıştır.)²³

Ayrıca II. bölüm 17/1-b bendi gereği, taraf devletler (onaylayan) çocukları ve gençleri ihmal, şiddet ve sömürüye karşı korumayı taahhüt ederler.

Bu kapsamda değerlendirildiğinde, Türkiye, Avrupa Sosyal Şartı'nın getirdiği çocukları koruyucu düzenlemeleri içerir maddelere çekince koymuş olsa da yine de buradaki düzenlemelere, BMÇHS'yi onaylamış ve iç hukuk hükmü olarak kabul etmiş bir devlet olarak uygun davranmak zorundadır.

²¹ Avrupa Sosyal Şartı, Strazburg, 3 Mayıs 1996

(humanrightscenter.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/07/29/GozdenGecirilmisAvrupaSosyalSarti.pdf)

²² Avrupa Sosyal Şartı, Strazburg, 3 Mayıs 1996

(www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/04/20070409-1.htm)

²³ Avrupa Sosyal Şartı ve Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı, Gülnur Erdoğan, TBB Dergisi, Sayı 77, 2008 (tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2008-78-454)

Dünyadan Bedensel Cezalandırma Uygulamaları ile Önleme ve Koruma Çalışmaları

Bedensel cezanın kulak çekmekten tek ayak üstünde bekletmeye kadar farklı pek çok türü olduğuna ve çeşitli sebeplerden dolayı kanıksanmış ve alışlagelmiş bir uygulama olduğuna yukarıda değinilmişti. Çocuk hakları alanındaki gelişmeler ve bu konudaki bilincin yükselmesiyle, bedensel ceza, eskiye oranla görünür hale gelmiştir. Bedensel cezalandırmayı fiziksel şiddetin bir yansıması olarak nitelendiren ülkeler fiziksel şiddetin yanı sıra bedensel cezayı da ayrıca yasaklama yoluna gitmiştir. Aşağıda detayları aktarıldığı üzere Avrupa ülkeleri başta olmak üzere pek çok ülke bedensel cezayı yasaklamıştır.

Çocuklara Tüm Bedensel Cezaların Önlenmesine Yönelik Global Girişim'in Yayınlandığı Bedensel Cezayı Evde ve Okulda Yasaklayan Ülkelerin Sayıları:²⁴

- **Lüksemburg:** Çocuk ve Aile Kanunu (2008), Madde 2.
- **Moldova:** Aile Kanunu, (2008 yılında değiştirilmiştir) Madde 53.4 ve Madde 62.2.
- **Güney Sudan:** Geçici Anayasa (2005), Bölüm 21.1. Çocuk Kanunu (2008), Bölüm 21.
- **Kosta Rika:** Aile Kanunu (2008 yılında değiştirilmiştir), Madde 143. Çocuk ve Ergen Kanunu, (2008 yılında değiştirilmiştir), Madde 24.
- **İspanya:** Uluslararası Evlat Edinme Kanunu (54/2007), Madde 34.
- **Venezuela:** Çocukların ve Ergenlerin Korunması ile ilgili Kanun (2007 yılında değiştirilmiştir), Madde 32-a ve Madde 358.
- **Uruguay:** Çocukların ve Ergenlerin Korunması için Kanun (2007 yılında değiştirilmiştir), Madde 12 ve Madde 16.
- **Portekiz:** Ceza Kanunu (2007 yılında değiştirilmiştir), Madde 152.
- **Yeni Zelanda:** Ceza Kanunu (2007 yılında değiştirilmiştir), 59. Bölüm.
- **Hollanda:** Medeni Kanun (2007 yılında değiştirilmiştir), Madde 1.247.
- **Yunanistan:** Aile İçi Şiddetle Mücadele Kanunu (2006), Madde 4.
- **Macaristan:** Çocuklar ve Vesayet İdaresi Korunması Hakkında Kanun (1997, 2004 yılında değiştirilmiştir), Madde 6.5.
- **Romanya:** Çocuk Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Hakkında Kanun (2004), Madde 28 ve Madde 90.
- **Ukrayna:** Aile Kanunu (2003), Madde 150.7.
- **İzlanda:** Çocuk Kanunu (2003), Madde 28.
- **Bulgaristan:** Çocukları Koruma Kanunu (2003 yılında değiştirilmiştir), Madde 11.2.

²⁴ Okulda Bedensel Ceza Uygulanmasına Karşı Çocuğun Korunması, Saadet Kuru Çetin, Pelin Taşkın, Temmuz 2014 (dergipark.gov.tr/download/article-file/149861)

- **Almanya:** Medeni Kanun (2000 yılında değiştirilmiştir), Madde 1631.
- **İsrail:** Ceza davasından makul bedensel ceza savunmasının kaldırılması (2000).
- **Hırvatistan:** Aile Kanunu (1998), Madde 87.
- **Litvanya:** Çocuk Haklarını Koruma Kanunu (1998), Madde 9.2 ve Madde 24.4.
- **Danimarka:** Ebeveyn Vesayeti ve Koruması Kanunu (1997 yılında değiştirilmiştir).
- **Avusturya:** Genel Medeni Kanun (1989), Bölüm 146a.
- **Norveç:** Ebeveyn ve Çocuk Kanunu (1987 yılında değiştirilmiştir), Madde 30.
- **Finlandiya:** Çocuk Velayeti ve Erişim Yasası Hakları(1984), Madde 1.3.
- **İsveç:** Çocuk Velayeti ve Erişim Yasası Hakları (1979 yılında değiştirilmiştir), Madde 1.

Polonya, okulda fiziksel cezayı 1783'te yasaklayan ilk ülkedir. 1900'lerde ise Avusturya, Belçika ve Finlandiya, ardından da 1917'de Sovyetler Birliği yasaklamıştır. Bugünse Avrupa Konseyi'ne üye ülkelerin neredeyse tamamı okullarda fiziksel cezayı yasaklamıştır.²⁵ Aşağıdaki haritada²⁶ Çocuklara Yönelik Tüm Bedensel Cezaların Önlenmesine Yönelik Global Girişimi tarafından hazırlanan aşağıdaki harita söz konusu uygulamalar görülmektedir.

Bedensel cezayı yasaklayan ilk ülke ise İsveç'tir.²⁷

- Tamamen yasaklanmıştır.
- Bazı şartlarda yasaklanmıştır.
- Tamamen yasaklanmasına yönelik girişimler vardır.
- Herhangi bir şekilde yasaklanmamıştır.

25 Çocuklara yönelik fiziksel ceza uygulamasının ortadan kaldırılması Sorular ve Yanıtlar s.36

26 Dünyada Bedensel Cezalandırma Uygulamaları (<https://endcorporalpunishment.org/global-progress/>)

27 İsveç'te Çocukların Bedensel Cezalandırılma Yasağına Hukuki Perspektiften Bir Bakış, Pernilla Leviner, s. 3 (www.cocugasiddetionluyoruz.net/wp-content/uploads/TR-Pernilla-Leviner-26-november-SI.pdf)

1958 yılında bedensel ceza önce okullarda yasaklanmış, Çocukta “hafif hasar”a neden olacak şekilde fiziksel ceza uygulayan ebeveynleri koruyan düzenleme 1957’de, “azar”a izin veren hüküm ise 1966’da kaldırılmıştır. 1960’larda çocuk koruma reformuyla yasak daha da kurumsallaş ve nihayetinde fiziksel ceza “Çocukların bakım, güvenlik ve iyi yetiştirilme hakları vardır. Çocukların kişiliklerine ve bağımsız bireyler olarak çocuklara saygılı davranılacaktır ve bedensel cezalandırma ya da diğer aşağılayıcı muameleye maruz bırakılamazlar.” hükmüyle 1979’da yasaklanmıştır.²⁸

Finlandiya’da çocuk hakları 1984 yılında çıkarılan Çocuk Sağlığı Kanunu ile koruma altına alınmıştır. Bu kanun ile çocuğun haklarını korumak ve boşanma durumunda çocuğun korunması, esenliğinin sağlanması amaçlanmıştır. Ayrıca kanun ile bedensel ceza ile diğer küçük düşürücü muameleler yasaklanmıştır.²⁹

İsviçre’de de ana-babaya tedip (terbiye) hakkı verilmiştir. İsviçre Medeni Kanunu’nda 1976 yılında yapılan revizyon ile ana babanın eğitim maksadıyla çocuğu tedip yetkisini öngören eski hükmü kaldırılmıştır. Fakat bu revizyonla kanundan tedip yetkisinin tamamen ana-babanın elinden alınıp alınmadığı hususu doktrinde tartışmalıdır. Bu düzenlemeyle tedip yetkisinin tamamen ortadan kaldırıldığını düşünen görüşler olduğu gibi, İsviçre Medeni Kanunu’ndaki diğer düzenlemelerle (Türk Medeni Kanunu’nun Eğitim başlıklı 340/1 maddesindeki düzenlemenin karşılığı olan madde³⁰) tedip hakkının ortadan kaldırılmadığını “gerekli ve zararsız önlemleri alma hakkının devam ettiğini” savunanlar da vardır. Bunun yanı sıra, Türk Medeni Kanunu’nun 339. maddesinin karşılığı düzenlemeye göre anne babaya verilmiş olan çocuğu eğitme hakkı, bedensel cezayı kapsamadığını “çocuğun eğitiminde her türlü bedensel tedip gayri caiz görülmelidir” fikrini savunan görüşler de mevcuttur.³¹

Amerika Birleşik Devletleri’nde çoğu eyalette çocuk istismarının yasak olmasına rağmen okulda bedensel ceza birkaç eyalet dışında yasaklanmamıştır.

Amerika Birleşik Devletleri Yüksek Mahkemesi 1976 yılında verdiği kararda, öğrencilerin kişisel sorumluluk duygularının gelişmesi için bedensel ceza uygulanabileceğine karar vermiştir.

1853’te Indiana Yüksek Mahkemesi yargıcı Smart “Halkımızın başka konularda önüne geçilen despotluğu okul yönetiminde hala kabul ettiği görülüyor. Artık erkeğin karısını, işverenin çırağını ya da uşağını dövebileceği kabul edilmiyor. Denizcilere uygulanan aşağılayıcı zulüm bile yasaklanmış bulunuyor. Yasanın gözünde bir okul çocuğunun

28 Çocuklara yönelik fiziksel ceza uygulamasının ortadan kaldırılması Sorular ve Yanıtlar s.37

29 Doç. Dr. Tanju GÜRKAN, Finlandiya’da Okulöncesi Eğitim, s. 357

(dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/505/6060.pdf)

30 Türk Medeni Kanunu m 340/1: Ana ve baba, çocuğu olanaklarına göre eğitirler ve onun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlâki ve toplumsal gelişimini sağlar ve korurlar.

31 Dr. S. Hülya İMAMOĞLU, Çocuğun Kişiliğinin Ana Babaya Karşı Korunması, s.205

(dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/273/2480.pdf)

kişiliğinin bir çırağın ya da denizcininkinden neden daha az kutsal olduğunu açıklayabilmek çok güç.” demekle çocukların yetişkinler nezdinde birey olarak görülmediğine de dikkat çekmiş, dolayısıyla çocuğa uygulanan şiddetin yetişkinlerdeki gibi toplum gözünde ciddi bir mesele olarak algılanmadığını vurgulamıştır.³²

Öte yandan ABD’de 3-5 yaş arası çocukların dövülme sıklığı, 1975’de %82.2 iken, 2002’de %78.8’e inmiştir.

Türkiye’de Bedensel Cezalandırma

“Türkiye’de 0-8 Yaş Arası Çocuğa Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması”nda³³ ailelerin %30’unun, tokat atmak, itmek, saçını çekmek gibi basit, %1.7’sinin ise boğaz sıkmak, yakmak, bıçak ya da silahla tehdit etmek ya da kullanmak gibi ağır fiziksel şiddet uyguladıkları tespit edilmiştir.³⁴

Türkiye’de bedensel ceza kapsamında sayılabilecek her tür eylem Türk Ceza Kanunu’nda (TCK) şu maddelerce suç sayılmıştır.

- Madde 86 Kasten Yaralama
- Madde 88 Kasten Yaralamanın İhmali Davranışla İşlenmesi
- Madde 89 Taksirle Yaralama
- Madde 96 Eziyet

Bu suçların bir çocuğa karşı işlenmesi hali de suçun nitelikli hali kabul edilip cezası ağırlaştırılmıştır.

Bu maddeler uyarınca kişinin vücut dokunulmazlığını ihlal eden eylemler suç olarak sayılmaktadır. Bunların yanında TCK’nın “Terk” kenar başlıklı 97. maddesi ve Aile Hukukundan Kaynaklanan Yükümlülüğün İhlali” kenar başlıklı 233. maddesi, koruma, bakım, yardım, destek gibi sorumlulukları yerine getirmemeyi suç olarak düzenlemiştir, bu suçların çocuklara karşı işlenmesi halinde verilen cezalar da arttırılmıştır.

Hal böyleyken, nasıl oluyor da ebeveynin çocuğuna uyguladığı şiddet, şiddet olarak algılanmıyor ya da kanıksanabiliyor?

Bunun başlıca sebepleri arasında, çocuğun bağımsız bir birey olarak görülmemesi ve eşit olmayan güç ilişkileri gösterilebilir. Çocuklar, yetişkinlerden farklı ve tabii olarak zihinsel ve fiziksel gelişim çağında olan, yaşlarına göre farklı ihtiyaçları olan bireylerdir.

32 Prof. Dr. Mine TAN, *Eğitimde Bedensel Ceza*, s.545-556
(dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/508/6173.pdf)

33 Bernard van Leer Vakfı Türkiye’de 0-8 Yaş Arası Çocuğa Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması, 2014
(www.ailecocuksiddet.info/RAPOR.pdf)

34 Türkiye Çocuk Hastalıkları Dergisi, *Fiziksel Ceza ve Çocuk Üzerine Etkisi*, Figen Şahin Dağlı, Cilt 11, Sayı 2, 2011
(tchdergisi.org/index.php/tchd/article/view/1110)

Bu nedenle ebeveynin, çocuğun gelişimine hizmet etmesi, çocuğa saygı göstermesi gerekir. Ancak Türkiye’de, ebeveynlerin çocuklarına mülkiyetçi bir algıyla yaklaştıklarına sıkça şahit olunmaktadır. Başka bir deyişle ebeveynler, çocuklarını kendilerinden bağımsız bir birey olarak görmekten önce kendilerine ait bir varlık olarak görmektedirler. Bu da çocukları üzerinde sınırsız hak ve yetkileri olduğu sanısını doğurmaktadır. Öyle ki bu durum atasözlerine de yansımıştır.

Aslında bu bakışın somut bir yansımasını kanunlarda da görmek mümkündür:

743 sayılı Medeni Kanun (mülga), velayet yetkisi kapsamında tedip hakkını şu şekilde düzenlemiştir:

Tedip Hakkı

Madde 267: Ana baba, çocuklarını tedip hakkına maliktir.³⁵

Tedip, yola getirme, terbiye etme anlamına gelmektedir. Tedip hakkının sınırları kanunda belirlenmediğinden, hafifçe tokat atmak, kulak çekmek, öğretmenin okulda cetvelle sıra dayığı atması vb. tedip hakkı kapsamında değerlendirilmiştir. Fakat ilerleyen yıllarda çocuk haklarının gelişmesiyle ve ulusal ve uluslararası anlaşma ve sözleşmelerin de etkisiyle bu ifade 2002 yılında yürürlüğe giren Türk Medeni Kanunu’na alınmamıştır.

Bunun yanında 765 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 477.maddesinde yer alan “ Her kim idaresi altında bulunan veya büyütme, okutmak, bakmak, muhafaza etmek veyahut bir meslek ve sanatı öğretmek için kendisine tevdi olunan şahsın üzerinde haiz olduğu terbiye hakkını veya itaat ettirmek salahiyetini suiistimal ile o şahsın sıhhatinin muhtel veya bir tehlikeye maruz olmasına sebep olursa on sekiz aya kadar hapsolunur.” hükmü kaldırılmış, 5237 sayılı TCK’da 232. maddede yeniden düzenlenmiştir.

Kötü Muamele TCK madde 232:

1. Aynı konutta birlikte yaşadığı kişilerden birine karşı kötü muamelede bulunan kimse, iki aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

2. İdaresi altında bulunan veya büyütme, okutmak, bakmak, muhafaza etmek veya bir meslek veya sanat öğretmekle yükümlü olduğu kişi üzerinde, sahibi bulunduğu terbiye hakkından doğan disiplin yetkisini kötüye kullanan kişiye, bir yıla kadar hapis cezası verilir.

Eski düzenlemedeki “terbiye hakkı” ve “itaat” kelimeleri yeni düzenlemede yer almamaktadır. Buna ek olarak söz konusu yasa hükmü ilk bakışta, çocukları koruyucu

³⁵ Türk Kanunu Medenisinin Yürürlükten Kaldırılmış Hükümleri (www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/5.3.743.pdf)

bir düzenleme gibi görülse de –ki bu madde kapsamında korunan çocukların sayısı hiç de az değildir, Medeni Kanun’dan çıkarılan tedip hakkının başka bir yansıması bu maddede “sahibi bulunduğu terbiye hakkından doğan disiplin yetkisi” ifadesiyle hala yaşatılmaktadır. Üstelik Medeni Kanun’da düzenlenen tedip hakkı sadece anne ve babaya tanınmışken, terbiye hakkı, “idaresi altında bulunan” denmekle çocuğun iş ve zanaat öğrenmesi için yanına verildiği ustaya da tanınmaktadır. Tedip hakkının kanundan çıkarılması, çocuğa karşı bedensel cezanın sonlanması sonucunu doğurmamıştır. Çocuğa karşı bedensel ceza, terbiye hakkı kapsamında değerlendirilmeye devam etmektedir.

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’ndaki ilgili düzenlemelerden örnekler:

24. madde: Hukuka aykırı olarak kişilik hakkına saldırılan kimse, hâkimden, saldırıda bulunanlara karşı korunmasını isteyebilir. Kişilik hakkı zedelenen kimsenin rızası, daha üstün nitelikte özel veya kamusal yarar ya da kanunun verdiği yetkinin kullanılması sebeplerinden biriyle haklı kılınmadıkça, kişilik haklarına yapılan her saldırı hukuka aykırıdır.

339. madde: Ana ve baba, çocuğun bakım ve eğitimi konusunda onun menfaatini göz önünde tutarak gerekli kararları alır ve uygularlar. Çocuk, ana ve babasının sözünü dinlemekle yükümlüdür. Ana ve baba, olgunluğu ölçüsünde çocuğa hayatını düzenleme olanağı tanırırlar; önemli konularda olabildiğince onun düşüncesini göz önünde tutarlar. Çocuk, ana ve babasının rızası dışında evi terk edemez ve yasal sebep olmaksızın onlardan alınamaz. Çocuğun adını ana ve babası koyar.

340. madde: Ana ve baba, çocuğu olanaklarına göre eğitirler ve onun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlâkî ve toplumsal gelişimini sağlar ve korurlar. Ana ve baba çocuğa, özellikle bedensel ve zihinsel engelli olanlara, yetenek ve eğilimlerine uygun düşecek ölçüde, genel ve meslekî bir eğitim sağlarlar.

Burada son olarak Anayasa’nın “ailenin korunması ve çocuk hakları” kenar başlıklı 41. maddesine değinmek gerekmektedir. Maddenin 3. fıkrasında devletin, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alacağı hükme bağlanmıştır.

Buna göre bedensel cezaya karşı gerekli önlemlerin alınması ve çocukların korunması Anayasal bir zorunluluktur.

Yargıtay Kararları

Okulda ve aile içinde meydana gelebilen bedensel cezalandırma uygulamalarının yıllar içinde adalet sisteminde de yansımaları olmuştur. Yargıtay’ın farklı yıllarda verdiği kararlarda bedensel cezalandırmanın kapsamının değerlendirildiği görülmektedir.

Bu bağlamda Yargıtay Ceza Genel Kurulu 22/2/2000 tarihli kararında şu değerlendirmelerde bulunmuştur: “Öğretmenlerin öğrenciler üzerinde eğitim içi disiplinin sağlanması yönünden terbiye ve itaat ettirme hakları bulunmaktadır. Ancak, bu hak disiplin cezası vermek ile bedensel zarara yol açmayacak şekilde örneğin kulak tutmak, tek ayağı üzerinde durdurmak gibi davranış biçimleriyle sınırlı olup hiçbir zaman etkili eylemde bulunmayı kapsamaz. O halde öğretmenlerin terbiye hakkını kullanmaları onlara öğrenciyi dövme hakkı vermeyeceğinden, somut olayda mağdureye cetvelle vuran sanığın etkili eylem kastının olmadığından söz etmek de olanaksızdır.”³⁶

Benzer olarak öğretmenin yasada anılan tedip hakkı sınırlarının aşıldığı kanaatine yer veren Yargıtay 4. Ceza Dairesi, 5/12/2012 tarihli bir kararında “mağdur çocukların, öğretmenleri olan sanık M. Z.’in, zaman zaman kendilerine demir cetvelle, tokatla, bazen de tekme ile vurduğunu, kafalarını birbirlerine çarptığını beyan etmeleri ve anlatımlarının da birbirlerini doğrulaması karşısında, bu eylemlerin tedip hakkı sınırlarını aştığı [...]” değerlendirmesinde bulunmuştur.³⁷ Öğretmenin bedensel cezalandırma uygulamaları ile ilgili olarak yukarıdaki kararın benzeri - Yargıtay 3. Ceza Dairesi tarafından verilmiştir. 30/04/2014 tarihli kararında, “sanığın, öğrencisi olan mağdurun aldığı nota itiraz etmesi ve ardından çıkan sözlü tartışmada saygısızca davranışlar içine girmesi nedeniyle tahrik altında tedip sınırlarını aşacak şekildeki eylemi” nedeniyle verilen beraat kararını bozmuştur.³⁸

Aile içinde bedensel cezalandırmanın uygulanması ile ilgili olarak Yargıtay 18. Ceza Dairesi 08/10/2015 tarihli kararında, sanığın oğluna yönelik tokat atma suretiyle gerçekleştirdiği basit tıbbi muayene gerektirecek şekilde yaralama eyleminin terbiye ve tedip hakkı sınırlarını aştığı kanaatine varmıştır. ³⁹ Benzer şekilde Yargıtay 3. Ceza Dairesi 30/01/2014 tarihli kararında sanığın, oğlunun sağ boyunda laserasyon, sol ensede ekimoz meydana getirecek düzeydeki darp eylemini terbiye ve tedip hakkı sınırlarını aşarak yaralama kastıyla harekete bahisle sanık hakkında verilen beraat kararını bozmuştur. ⁴⁰

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Mekanizmaları Tarafından Türkiye’ye Verilen Tavsiyeler

Evrensel Periyodik İnceleme, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi bünyesinde, her

36 Yargıtay Ceza Genel Kurulu 2000/4-11E. 2000/30 K. ve 22.2.2000 Tarihli kararı
(www.memurlar.net/common/news/documents/572783/20004-11.pdf)

37 Yargıtay 4. Ceza Dairesi Esas No : 2012/21323 Karar No : 2012/28934 ve 05.12.2012 tarihli kararı
(www.memurlar.net/common/news/documents/572783/2012-21323.pdf)

38 Yargıtay 3. Ceza Dairesi 2013/31114 E. 2014/16870 K ve 30.04.2014 tarihli kararı
(www.memurlar.net/common/news/documents/572783/2013-31114.pdf)

39 Yargıtay 18. Ceza Dairesi 2015/4916 E. 2015/6926 K. ve 08.10.2015 tarihli kararı
(www.memurlar.net/common/news/documents/572783/2015-4916.pdf)

40 Yargıtay 3. Ceza Dairesi 2013/7321 E. 2014/3516 K. ve 30.01.2014 tarihli kararı
(www.memurlar.net/common/news/documents/572783/2013-7321.pdf)

4,5 yılda bir 193 Birleşmiş Milletler üyesi devletin insan hakları alanındaki durumlarının diğer üye devletler tarafından sivil toplum kuruluşlarının da katılımlarıyla gözden geçirildiği bir süreçtir.

Türkiye'nin ilk gözden geçirilmesi 2010 yılında, ikincisi 2015 yılında yapılmıştır. Burada üye devletler gözden geçirilen devlete tavsiyelerde bulunabildikleri gibi, gözden geçirilmekte olan devletler de ülkelerindeki mevcut insan haklarının geliştirileceği/ iyileştirileceğine dair taahhütte bulunabilirler. Bu kapsamda son gözden geçirilmeye Türkiye'ye yöneltilen ve bedensel ceza ile ilişkilendirilebilecek tavsiyeler ve tavsiyede bulunan ülkeler şu şekildedir:

- Çocuklara karşı şiddetle mücadele konusunda ilgili Ulusal Strateji ve Eylem Planının⁴¹ kabulüne yönelik sürecin hızlandırılması (Benin)
- Çocukların ve yaşlıların korunmasına yönelik anayasal reformların gerektiği gibi uygulanmasına yönelik çabaların sürdürülmesi (Ekvator)
- Çocuğa karşı Şiddetle Mücadele Ulusal Stratejisi ve Eylem Planının kabul edilmesi (Bangladeş)
- Çocuğa karşı Şiddetle Mücadele Ulusal Stratejisi ve Eylem Planının uygulanmasına devam edilmesi (Myanmar)
- Çocuğa karşı şiddetle mücadele konusunda ulusal stratejinin oluşturulmasına yönelik çalışmaların tamamlanması (Somali)
- Çocuk Haklarına ilişkin Ulusal Strateji ve Eylem Planının uygulanmasına devam edilmesi (Cezayir)
- Çocuğa karşı şiddetin önlenmesine yönelik adımların atılması (Beyaz Rusya)
- Kadınları ve çocukları ev içi şiddetten ve her türlü kötü muameleden korumaya yönelik etkili tedbirleri uygulamaya devam edilmesi (Lüksemburg)
- Ailenin korunması ve kadına ve çocuğa yönelik şiddetin önlenmesiyle ilgili ulusal yasaların etkili bir biçimde uygulanmasının sağlanması (İsrail)
- Çocuklara yönelik her türlü fiziksel cezalandırma biçimlerini yasaklayan özel mevzuatın hayata geçirilmesinin değerlendirilmesi (Polonya)

41 T.C. Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. Ulusal Çocuk Hakları Strateji Belgesi Ve Eylem Planı, (cocukhizmetleri.aile.gov.tr/uploads/pages/yayinlar/ulusal-cocuk-haklari-strateji-belgesi-ve-eylem-planı.pdf)

- Fiziksel ceza da dâhil çocuklara yönelik her türlü şiddetin yasaklanması (Slovenya) BM Çocuk Hakları Komitesi Türkiye'ye ilişkin 2012 tarihli Sonuç Gözlemlerinde ise evde ve alternatif bakım kurumlarında bedensel cezalandırmanın ortadan kaldırılması, okullarda bedensel cezalandırma yasağının uygulanmasının izlenmesi ve faillere yönelik gerekli adımların atılması, bedensel cezalandırmanın olumsuz etkileri ile ilgili farkındalık çalışmalarını gerçekleştirmesi tavsiyesinde bulunmuştur.⁴²

BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Hakları Komitesi 2011 tarihli Tavsiye Kararında ise Türkiye'nin evde ve aile içinde bedensel cezalandırmanın yasaklanması için gerekli yasal düzenlemeleri gerçekleştirmesi gerektiğini belirtmiştir.⁴³

Avrupa Sosyal Haklar Komitesi'nin Türkiye'ye İlişkin Kararları:

Avrupa Sosyal Şartı'na taraf olan her devlet gibi Türkiye de Avrupa Sosyal Haklar Komitesi'ne (ASHK) ülke raporları sunmakla yükümlüdür. ASHK ise taraf devletlerce kendisine sunulan raporları değerlendirip, taraf devletlerin Şart'a uygun davranıp davranmadıklarını tespit etmektedir ve bu tespitleri "Kararlar" başlığı altında yayınlanmaktadır.

ASHK Türkiye'ye ilişkin yayınlamış olduğu 2012 tarihli raporunda⁴⁴, yapılan mevzuat değişikliklerine rağmen bedensel cezalandırmanın açık ve net olarak yasaklanmadığını vurgulamıştır. Rapor, her ne kadar 2005 yılında yürürlüğe giren Türk Ceza Kanunu'nun 232. Maddesi ile, hem aynı konut içerisinde yaşayanlara hem de idaresi altında bulunan ve büyütmek, okutmak, bakmak, muhafaza etmek, bir meslek ve sanat öğretmekle yükümlü olduğu kişilere kötü muamelede bulunan kişiler için hapis cezası öngörse de "disiplin yetkisi" hükmünün korunduğunun altını çizmiştir. Benzer bir şekilde, raporda 6284 sayılı "Ailenin Korunması Ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun"un ve 5395 sayılı "Çocuk Koruma Kanunu"nun çocuk yetiştirme sürecinde bedensel cezalandırmanın bütün biçimlerinin yasaklandığına dair yorum yapmadığı vurgulanmıştır.

Yine aynı raporda, Millî Eğitim Bakanlığı'nın 2008 yılında bedensel cezalandırma uygulayan bir okul müdürü için yapmış olduğu bir teftiş sonucunda "bedensel cezalandırmanın eğitimde bir değer olduğu" sonucuna varılmış olduğu ve bu kapsamda verilen (daha güncel ve aksi bir karar içeren 2005 tarihli bir karar yerine) 1978 tarihli bir Danıştay Kararı'na atıfta bulunulduğuna dikkat çekmiş ve bu noktada Türkiye'den bir açıklama istenmiştir.

42 BM Çocuk Hakları Komitesi Türkiye'ye ilişkin 2012 tarihli Sonuç Gözlemleri, (www.un.org.tr/humanrights/attachments/article/9/G1244341.pdf)

43 BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Hakları Komitesi 2011 tarihli Tavsiye Kararı, (www.un.org.tr/humanrights/attachments/article/9/G1144141.pdf)

44 Avrupa Sosyal Şartı, Avrupa Sosyal Haklar Komitesi Sonuçlar 2011 (humanrightscenter.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/05/08/Turkey2011_en.pdf)

Raporda sonuç olarak, çocuğa karşı her türlü şiddetin yasaklanması ve cezalandırılması için gerekli önlemlerin alınması, mevzuatın herhangi bir şüpheye ve belirsizliğe yol açmayacak şekilde açık, bağlayıcı ve net olması ve devletlerin çocuğa karşı şiddetin engellenmesi için gerekli özeni göstermesi gerektiği hususunu vurgulamıştır.

Sonuç

Çocuğa uygulanan fiziksel şiddetin bir görünümü olan bedensel ceza, çocuğun fiziksel ve psikolojik bütünlüğüne yönelik bir saldırı ve ağır bir çocuk hakkı ihhalidir. Bir terbiye ve disiplin yolu olarak geniş kabul görmesi bedensel cezayı çoğu durumda görünmez kılmakta, bir şiddet türü olarak kabulü ve önlenmesi konusunda ilgili tarafların hareketi geçmesini yavaşlatabilmektedir. Bununla birlikte yıllar içerisinde bedensel ceza bir hak ihlali olarak daha görünür hale gelmiş, ev içinde, okulda, iş-zanaat ilişkisi içerisinde ve benzeri alanlarda kullanımının makul bir araç olarak görülüp meşrulaştırılmasına karşı farklı stratejiler geliştirilmeye başlanmış, bunun ilk yansımaları da bedensel cezanın yasal metinlerde suç olarak tanımlanması şeklinde olmuştur.

Bedensel cezanın yasaklanması ve/veya suç sayılması demek ebeveynlerin ya da çocuğun bakımından, korunmasından sorumlu kişilerin her uygulamada hapis cezasına çarptırılması demek değildir. Yasal düzenlemenin de amacı cezalandırmak değil, önlemek ve çocuğun korunması, ihtiyacı olan hizmetlere ulaşmasını sağlamak olmalıdır. Kaldı ki çocuğun üstün yararı ilkesi gereği ebeveynlerin cezalandırılması da çoğu kez bedensel cezaya maruz kalmış çocuğun ikincil örselenmesine sebep olacaktır. Hukuk, çocuğu korumayı amaçlarken, daha büyük bir zarara yol açmamalıdır. Hedeflenen, ebeveynlerin cezalandırılması değil, çocukların ruh ve beden sağlığına uygun yetişmelerini sağlamak olmalıdır. Bedensel cezanın suç sayıldığı pek çok ülke bulunmaktadır ve her geçen gün bu ülkelerin sayısı artmaktadır. Bedensel ceza ile ulaşılmak istenen sonuca giden, çocuğu örselemeyen, sağlığı ve gelişimini olumsuz etkilemeyen alternatif yollar üretilmelidir.

Türkiye bakımından, gerek taraf olduğu uluslararası anlaşmalar, gerek tavsiyeler karşısında verdiği taahhütler ve hatta gerekse mevcut mevzuat hükümleri çerçevesinde, bedensel cezanın da şiddet olduğunun farkında olarak önleyici tedbirlerin alınması (ailelerin ve çocukların çocuk hakları konusunda bilinçlendirilmeleri, bedensel ceza uygulamasının fiziksel şiddetin bir türü olduğu ve kabul edilemez olduğuna yönelik kampanyaların düzenlenmesi, şiddet mağduru çocukların şiddeti ihbar edebilecekleri merkezlerin oluşturulması ve/veya telefon hattı kurulması, rehabilitasyonlarının sağlanması gibi), yasal reformların yapılması (TCK 232. maddenin kaldırılması, ya da bedensel cezanın ayrı bir suç olarak tanımlanması gibi) ve bedensel cezalandırma eylemlerinin etkin soruşturmasının yapılması ve ilgili düzenlemelerin etkin olarak uygulanması gerekmektedir.

Toplumsal hayatta büyük oranda meşru kabul edilmesi nedeni ile çoğunlukla bir şiddet türü olarak görünmez olan, bu nedenle mücadele edilmesi zor bir şiddet türü olan bedensel cezalandırma multi disiplinler, koordineli ve eşgüdümüne dayalı, uzun soluklu bir mücadeleyi gerektirmektedir.

Kaynakça

A v. Birleşik Krallık,1978, Başvuru No: 25599/94

Asude BİLGİN, Aile İçi Bedensel Cezaya İlişkin Bir Çalışma

Avrupa Konseyi, Çocuklara Yönelik Fiziksel Ceza Uygulamasının Ortadan Kaldırılması, Aralık 2007

Avrupa Sosyal Şartı ve Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı, Gülnur Erdoğan, TBB Dergisi, Sayı 77, 2008

Avrupa Sosyal Şartı, Avrupa Sosyal Haklar Komitesi Sonuçlar 2011

Avrupa Sosyal Şartı, Strazburg, 3 Mayıs 1996

Bernard van Leer Vakfı Türkiye’de 0-8 Yaş Arası Çocuğa Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması, 2014

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi’nin Çocuk Haklarına dair Sözleşme’ye ilişkin Genel Yorumları No.8 2006

BM Çocuk Hakları Komitesi Türkiye’ye İlişkin 2012 tarihli Sonuç Gözlemleri

BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Hakları Komitesi 2011 tarihli Tavsiye Kararı

Campbell ve Cosans Birleşik Krallık,1982, Başvuru No: 7511/76

Costello-Roberts / Birleşik Krallık, 1993, Başvuru No: 13134/87

Çocuk Haklarında Dair Sözleşme

Çocuklara Yönelik Fiziksel Ceza Uygulamasının Ortadan Kaldırılması Sorular Ve Yanıtlar s.14

Doç. Dr. Tanju GÜRKAN, Finlandiya’da Okulöncesi Eğitim,

Dr. S. Hülya İMAMOĞLU, Çocuğun Kişiliğinin Ana Babaya Karşı Korunması

Figen ŞAHİN DAĞLI, Fiziksel Ceza ve Çocuk Üzerine Etkileri

Nesrin KALE, Çocuk ve Ceza Olgusuna Felsefi Bir Yorum

Pernilla Leviner, İsveç'te Çocukların Bedensel Cezalandırılma Yasağına Hukuki Perspektiften Bir Bakış

Prof. Dr. Mine TAN, Eğitimde Bedensel Ceza

Saadet Kuru Çetin, Pelin Taşkın, Okulda Bedensel Ceza Uygulanmasına Karşı Çocuğun Korunması, Temmuz 2014

T.C. Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. Ulusal Çocuk Hakları Strateji Belgesi Ve Eylem Planı

Türk Kanunu Medenisinin Yürürlükten Kaldırılmış Hükümleri

Türk Medeni Kanunu

Türkiye Çocuk Hastalıkları Dergisi, Fiziksel Ceza ve Çocuk Üzerine Etkisi, Figen Şahin Dağlı, Cilt 11, Sayı 2, 2011

Tyrer v. Birleşik Krallık, 1978, Başvuru No: 5856/72

Uluslararası Çocuk Merkezi, BM Çocuk Hakları Komitesi'nin Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye İlişkin Genel Yorumları, 2006-2008

Yargıtay Ceza Genel Kurulu Kararları

Notlar

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There is no text or other markings on the paper.

Notlar

